

IZVJEŠĆE

s prvog tematskog seminara na temu institucionalne akreditacije u Europi – dva slučaja (1st Regional thematic seminar in Lisbon: Institutional Accreditation in Europe – 2 cases)

Datum održavanja: 31. siječnja 2017. godine

Mjesto održavanja: Lisabon, Portugal, National Council of Education

Organizator: European Consortium for Accreditation (ECA)

Domaćin: Agency for Assessment and Accreditation of Higher Education (A3ES), Portugal

Sudionica seminara, predstavnica AZVO-a: Emita Blagdan

Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO) u okviru ESF projekta „Unapređenje sustava osiguravanja kvalitete visokog obrazovanja“ (SKAZVO) izrađuje nove kriterije i standarde za ocjenu kvalitete visokih učilišta u novom ciklusu reakreditacije, odnosno unapređuje postupak reakreditacije visokih učilišta. U tom smislu AZVO je razmatrao različite vrste konceptualnih platformi, odnosno vrste postupaka vanjskog osiguravanja kvalitete, uzimajući u obzir revidirane Europske standarde i smjernice za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju (ESG), kao i nacionalni kontekst, s ciljem osmišljavanja adekvatnog modela koji bi bio najprimjereniji za hrvatska visoka učilišta i daljnje unapređenje kvalitete njihova rada.

Tematski seminar koji je održan u okviru ECA-ine Radne grupe 2 (u kojoj AZVO sudjeluje) na temu institucionalne akreditacije u Europi dodatni je doprinos promišljanjima AZVO-a na ovu temu. Naime, tijekom seminara dvije su AZVO-ove sestrinske agencije, *The Accreditation Organization of the Netherlands and Flanders* (NVAO) i *Central Evaluation and Accreditation Agency Hanover* (ZEVA) predstavile svoje planove za buduće cikluse reakreditacije, nove modele vrednovanja, i to one institucionalnog tipa, otvorena pitanja te iskustva iz prethodno provedenih postupaka vanjskog vrednovanja koji su uglavnom bili orijentirani na programsku (re)akreditaciju. Planove za svoj budući postupak institucionalne reakreditacije, također, je kratko predstavila i portugalska Agencija, A3ES.

Izlagači, kao i ostali sudionici seminara – predstavnici europskih agencija za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju, predstavnici ECA-e i europskih visokih učilišta – složili su se da je programska reakreditacija, koju provodi veći broj europskih agencija, postupak koji se pokazao kao izrazito organizacijski zahtjevan, skup, previše formalan, pretjerano birokratiziran, često s nedosljednim akreditacijskim odlukama i s minimalnim koristima za samu instituciju te koji, u konačnici, kao rezultat ne donosi uvid u razvoj kvalitete na visokom učilištu, odnosno, ne bavi se kulturom kvalitete. Stoga se usmjeravanje budućih vanjskih vrednovanja u visokom obrazovanju prema postupku institucionalne reakreditacije pokazalo kao logičan, ali i nužan put daljnjeg razvoja kvalitete visokog obrazovanja.

Predstavljanjem prijelaznog dokumenta „*Assessment framework for the higher education accreditation system of the Netherlands 2016*“, započela je 1. siječnja 2017. godine nova, sljedeća faza razvoja nizozemskog sustava osiguravanja kvalitete u visokom obrazovanju.

Novi okvir donosi značajnu optimizaciju sustava, uzimajući u obzir sve izazove i trenutne okolnosti s pogledom na daljnji razvoj nizozemskog sustava visokog obrazovanja.

Novi okvir povezan je s prijedlogom tzv. *“Tailor-made Accreditation”* ministra obrazovanja, kulture i znanosti kako bi se nastavilo s daljnjim razvojem nizozemskog akreditacijskog sustava kroz dvije staze: 1.) optimizacija postojećeg akreditacijskog sustava povezivanjem revidiranog akreditacijskog okvira i akreditacije *“po mjeri” (Tailor-made Accreditation)* te 2.) provedba pilot-postupka institucionalne akreditacije (recenzije).

NVAO trenutno provodi pilot-postupak institucionalne recenzije (*institutional review*) na 18 nizozemskih visokih učilišta. Ovaj će postupak opsežne institucionalne recenzije (*extensive institutional review*), nakon provedene pilot faze, javne rasprave o standardima, kriterijima i ishodima vrednovanja te donošenjem dodatnih dokumenata biti službeno pokrenut 2020. godine. Za sada je plan da programska reakreditacije i dalje bude obavezan postupak, no provodila bi se u revidiranom formatu i uz izmijenjena proceduralna pravila.

Institucionalna recenzija obuhvaća područje javne obrazovne politike, kulturu kvalitete, viziju visokog obrazovanja kao adekvatan odgovor na društvene promjene, razvojne politike i politike inovacija s jedne strane te s druge strane stavlja fokus na kvalitativne značajke institucije, zahtjeva aktivnu uključenost vanjskih dionika (iz gospodarstva, sa srodnih domaćih i stranih institucija te različitih stručnjaka) u rad institucije, javnu dostupnost informacija o kvaliteti studijskih programa razumljivih širem krugu korisnika, buduće vrednovanje rezultata i nalaza (preporuka za poboljšanje) proizašlih iz institucionalne recenzije.

U postupku opsežne institucionalne recenzije fokus se premješta sa striktnog/formalnog usklađivanja sa zadanim kriterijima i standardima na kontekst u kojem sama institucija radi i razvija se (*from insights to co-creation*). U dijalogu s institucijom treba pokazati empatiju i usmjeriti analizu na njihove prednosti, razvojne elemente, na snage i specifičnosti institucije, bez nepotrebnih „zašto“ pitanja upućenih instituciji od strane recenzentata ili koordinatora iz agencije. Moguće je i samoj visokoškolskoj instituciji ostaviti prostor da u dijalogu s recenzentima sama postavi fokus na teme koje joj od važnosti i koje razvija (npr. Institucionalizacija i slično).

U okviru ovog postupka posjet instituciji organizira se u dvije faze – prvi posjet u trajanju od dva dana je uvodnog karaktera i stručno povjerenstvo se tada ima priliku detaljnije upoznati s radom institucije (uz već prije dostavljenu samoanalizu institucije) te drugi posjet koji se organizira od dva do tri tjedna nakon prvog posjeta, traje nekoliko dana i tijekom kojeg se obavljaju razgovori s različitim grupama, predstavnicima visokog učilišta, njihovim suradnicima i dionicima. Cijeli program posjeta unaprijed se detaljno dogovara s visokoškolskom institucijom. U cijelom postupku uloga koordinatora, predstavnika agencije za vanjsko osiguravanje kvalitete, je značajna – od tehničke pripreme, dogovaranja stručnog povjerenstva i njihove pripreme za posjet, preko analize svih podataka vezanih uz rad institucije, edukacije stručnog povjerenstva, pripremnih sastanaka s institucijom, analize relevantne dokumentacije institucije, organiziranje posjeta instituciji, rad na završnom izvješću zajedno sa stručnim povjerenstvom itd.

Njemačka akreditacijska agencija ZEvA je, također, predstavila svoje daljnje planove za razvoj novog modela akreditacije koji se u različitim fazama u sustav uvodi od 2004. godine te je orijentiran na institucionalno vrednovanje. Nakon različitih pilot-faza institucionalne akreditacije, 2007. godine donesena je odluka o uvođenju systemske akreditacije koja za cilj ima vrednovanje adekvatnosti unutarnjeg sustava osiguravanja kvalitete visokog učilišta u području učenja i poučavanja za postizanje planiranih ishoda učenja te osiguravanje standarda kvalitete njihovih studijskih programa. Ukratko vrednovanje načina na koji visoko učilište osigurava svoje ciljeve i čini svoje studijske programe i kvalifikacije relevantnim i kvalitetnim. Kriteriji postupka systemske akreditacije obuhvaćaju ishode učenja, unutarnje upravljanje i razvoj učenja i poučavanja, unutarnji sustav osiguravanje kvalitete institucije, prikupljanje podataka, vidljivost institucije, društvena odgovornost institucije, uredna i kvalitetno izrađena dokumentacija, suradnja itd. Kao i kod NVAO-a i ovdje se posjet instituciji odvija u dvije faze (dva posjeta stručnog povjerenstva) u razmaku od nekoliko mjeseci. Tijekom prvog posjeta obavlja se detaljnije upoznavanje s radom institucije, analiziraju dokumenti i razgovara s upravom. Tijekom drugog posjeta prelazi se s „procesa“ na „implementaciju“, razgovara se s različitim dionicima i različitim grupama, predstavnicima institucije i to na različite teme. Posjetu instituciji, naravno, prethodi samoanaliza institucije ne dulja od 40 stranica i s pripadajućim prilogima.

Do siječnja 2017. godine, ZEvA je provela systemsku (institucionalnu) akreditaciju na 39 državnih visokih učilišta, jedno vjersko i 11 privatnih. Ukupno je dakle institucionalno akreditirana 51 institucija – 28 sveučilišta i 23 veleučilišta.

Slijedom iskustva stečenog u provedenim institucionalnim akreditacijama, ZEvA i dalje kontinuirano radi na razvoju postupka za vrednovanje. Izazova je mnogo, i na razini visokih učilišta, agencija, ali i na razini cijelog sustava visokog obrazovanja. Kada je riječ o visokim učilištima izazove predstavljaju:

- upravljanje (usklađivanje odgovornosti i preraspodjela „moći“, decentralizacija, akademsko „samoupravljanje“ nasuprot pretjerane administracije, osiguravanje unutarnjih standarda itd.)
- upravljanje kvalitetom (vertikalna i horizontalna integracija, razvoj kulture kvalitete, prikupljanje i korištenje podataka itd.)
- vidljivost institucije (javnost i dostupnost interne dokumentacije i svih relevantnih podataka, osobito vezanih uz kvalitetu studijskih programa, učenje i poučavanje).

Za agenciju, odnosno njemački Akreditacijski savjet izazove predstavljaju formalni kriteriji, sama logika postupka akreditacije, zatim orijentacija prema ishodima učenja i definiranje minimalnih standarda. Isto tako, izazov predstavlja i orijentacija prema prednostima visokoškolskih institucija i poticanje na unapređivanje vlastitih ciklusa kvalitete. U daljnjem razvoju sustava vanjskog osiguravanja kvalitete, Njemačku očekuje daljnja revizija standarda i postupaka za vrednovanje koja se planira u 2018. godini, nadalje u planu je daljnja profesionalizacija djelatnika agencije te isto tako i samih vanjskih recenzenata, razmjena iskustva s drugim agencijama te promjena paradigme i uloge agencije – prijelaz s koncepta osiguravanja kvalitete na savjetovanje o kvaliteti.

Svoje iskustvo predstavio je i portugalski A3ES u čijim su postupcima prevladavajući bile programske akreditacije (*ex-ante* – inicijalna programska akreditacija i *ex-post* programska reakreditacija, svakih šest godina) te na dobrovoljnoj bazi *audit*. Tako su u periodu od 2012. do 2016. godine akreditirani svi studijski programi u Portugalu. U narednom periodu A3ES planira postupkom institucionalne akreditacije „zaokružiti“ provedene postupke programske reakreditacije, tako što će obrazovnu dimenziju postaviti unutar šireg institucionalnog konteksta. Time će se dodatno dati podrška unapređenju kvalitete visokoškolske institucije, dati doprinos razvoju institucionalne kulture kvalitete i postaviti pravi fokus na poboljšanje kvalitete rada institucije.

S vremenom je cilj da institucije postanu sve odgovornije te da povećaju vidljivost svog rada, kvalitetu svojih programa i slično te isto tako da samostalno stavljaju naglasak na unapređenje svoje kvalitete. Slijedom toga, A3ES planira svoje postupke vanjskog osiguravanja kvalitete u visokom obrazovanju temeljiti na tzv. „*lighter-touch approach*“ gdje bi se naglasak postavio na isticanju dobrih strana institucije, na dobro osmišljenom internom sustavu osiguravanja kvalitete, na kvalitetnom nastavnom i znanstvenom osoblju te istraživanju i razvoju. Programska reakreditacija bi se provodila i dalje, no na principu „uzorkovanja“, odnosno ne bi se nužno reakreditirali svi studijski programi na nekoj instituciji.

Zaključno, nakon održanih prezentacija te rasprave svih sudionika, može se reći da su svi suglasni da pretjerano birokratizirani postupci vanjskog osiguravanja kvalitete ne donose dugoročno dobrobit ni visokoškolskim institucijama ni agencijama. Stoga se potrebno okrenuti razvoju partnerskog odnosa između agencija za osiguravanje kvalitete i visokoškolskih institucija te osigurati vrednovanja i procese koji će se, uz neke šire definirane kriterije i standarde, prilagođavati situaciji same institucije, odnosno njenoj razini kvalitete. Tu se upravo koncept institucionalne (re)akreditacije pokazuje kao dobra mogućnost za daljnje unapređenje kulture kvalitete u sustavima visokog obrazovanja.

Izvešće sastavila: Emita Blagdan
U Zagrebu 3. veljače 2017. godine